

ROD IN DOMAČIJA ANTONA SOVRETA

Naš veliki prevajalec iz antičnih književnosti Anton Sovrè (1885–1963) je bil rojen, kot beremo v njegovem življenjepisu,¹ v  avni peči pri Zidanem mostu.  avna pe  je vasica, ki šteje kak ducat hiš, oddaljena slabe pol ure hoda od železniške proge med Hrastnikom in Zidanim mostom. Vasica leži na nadmorski višini približno 370 m na rodovitni planoti nad savsko debrijo.² Od nekdanjih Sovretovih sorodnikov živi tu edinole  e Antonov bratranec Anton Mihali , upokojen  evljar. Sovretov ded Anton je namreč imel tri otroke: Antona (očeta prevajalca Antona Sovreta), Ano (mater Antona Mihali a³) in Blaža.

Anton Mihali , ki je letos ob prvem maju praznoval svojo osemdesetletnico, je v zanimivih rokopisnih spominih popisal zgodovino  avne peči in njenih domačinov. Njegovi spomini se pravzaprav delijo na dva dela: v prvem delu opisuje vas in vaščane, v drugem delu lastni življenjepis. Prvi del obsega v prepisu 18 tipkanih strani (izvirni rokopis je spisan z lepo kaligrafsko pisavo, ki je danes pri pi o ih  e prava redkost). Z njegovim dovoljenjem naj iz prvega dela njegovih zapiskov, na katere me je opozorila kolegica prof. dr. Erika Mihevc-Gabrovec, objavim nekaj podatkov, ki osvetljujejo Sovretov rod.

Uvodoma pisec ugotavlja, da ima » avna pe  po vsej verjetnosti ime po pečinah, ki so nad vasjo. Prej se je imenovala Savna pe , torej pe ina ob Savi.«⁴ Nato opisuje velik požar, ki je leta 1824 upepelil vso vas do zadnje hiše. Sledi opis sedmih domačij v vasi (Koritnik, Krajšek, Urbanič, Maret-Stergaršek, Kladnik, Jeko , Vidgij); nazadnje in najdlje pa se pomudi ob Sovretovih.

Opis Sovretovih se začenja takole:

»Na stari skrinji sem videl znotraj zapisano na pokrovu Matheus Sorre. Kakor v sanjah se spominjam, da mi je mati pravila, da je bilo prvotno ime Zore, oz. nem sko Sore, iz katerega je potem nastalo Sovre.⁵ Ta Matevž Sorre ali Sovre je bil ded moje matere. Rodil se je, ko se je  e pisalo 1800. Kajti leta 1822 je bil  e rojen sin, to je oče moje matere ...«

Zanimiv je opis nekaterih dogodkov iz življenja Sovretovega očeta Antona:

»Anton je najprej delal na železnici, pozneje je bil obhodnik. Oženil se je bil s sestrično starega Marena, Ano. Ker pa  e nista imela stanovanja, sta začasno stanovala  e vsak na svojem domu. Lojzka, ki se jima je prva rodila, je pri Maretovih gor rastle. Tone, drugi,⁶ je bil pri starem očetu za rejen ka. Sam mi je pripovedoval, ko je bil  e univerzitetni profesor, da se spominja, kako je bilo, ko je  e za silo racal, pa je pri el k hiši  nidar in da je tudi njemu napravil ra evnate hlače, pa da so bile tako trde, ko je prazne postavil sredi hiše, so kar same stale. Potem je pa stric le dobil prvo  uvajnico blizu Celja. Pa tam niso bili dolgo, ker se je tam rodil samo Korl. Nato pa je dobil  uvajnico na vlakovjavi pod vasjo. Tukaj pa so se rodili  e vsi ostali otroci: Francel, Janez, Ivanka, Bolta in Micika. Zgodilo se je pa, ko je bil na obhodu, se je umaknil nasproti voze emu vlakcu, ni pa opazil vlaka, ki je pripeljal od zadaj, ta ga je udaril v glavo in mu potegnil iz glave vso ko o.  e sreča, da ga je odbilo proč od koles. Globoko nezavestnemu je rade ki zdravnik, kateri se je takoj pripeljal na kraj nesreče, kožo z lasmi vred naravnal nazaj na glavo, obvezal in ga odpremil v Ljubljano. Spremljal ga je Pe nikov Matevž, katerega sem dobro poznal. Ko ga je pripeljal v bolnico, je rekel vratar: Kar v mrtvašnico ga zapelji, saj je tako mrtev. Kaj!? se zavzame Matevž, saj ni res ... V bolnici se je šele čez en teden zavedel in je počasi okrevaj. Za službo pa ni bil več. Dobil je invalidsko pokojnino in kupil v Krškem hišo, katera pa je bila potrebna popravila. Moral se je zadolžiti, ko je popravil hišo in študiral otroke. Do akal je visoko starost, menda 82 let.«

Za konec  e podatek, da je Sovretova rojstna hiša pogorela leta 1898, ko je v  avni vasi spet prišlo do velikega požara, ki je uničil več kot polovico hiš z gospodarskimi poslopji vred. »Bivša Sovretova hiša je stala nasproti Vidgijeve, zdaj Medve kove  tale, ob poti v Zadnjo gr o in ni nič več sledu o njej.« S temi besedami se konča ta del Mihali evih zapiskov.

¹ Prim. Slovenski biografski leksikon 3, 414; B. Gerlanc, Bibliografija Antona Sovreta (Ljubljana 1970), 7.

² Prim. Krajevni leksikon Slovenije 3, 114.

³ Mihali ev oče Jurij je bil po rodu Hrvat iz Zagorja, iz vasi Tuhelj pri Klanjcu, kakih 10 km od Kumrovca. Kot potujoči obrtnik-čevljar se je 1. 1899 priženil v  avno pe , kjer je nato hodil delat »v štero«.

⁴ Etimologija je vprašljiva. Prof. Bezljaju se zdi verjetneje, da ime izvira od »  avna pe «, torej od besede »  avje«, od koder izvirajo tudi nekatera druga geografska imena, npr. Ščavnica,   avni vrh.

⁵ Ta razlaga se razlikuje od etimologije, ki jo je pred leti predlagal F. Jakopin: Sovre < Ksaver (Jezik in slovstvo 21, 1975/76, 172–173). Jakopin v omenjenem članku sicer navaja tudi gornjo razlago (Sovre < Sore < Zore), ki pa se mu ne zdi prepričljiva.

⁶ Torej je treba popraviti podatek pri B. Gerlancu, n. d., 7, da je bil Anton Sovrè prvorojenec.

Seveda vsebujejo Mihaličevi spomini še vrsto drugih drobnih podatkov, zanimivih za gospodarsko in siceršnjo zgodovino te slikovite zasavske vasice in za poznavanje načina vaškega življenja v polpreteklih časih, zato bi jih bilo vredno v celoti objaviti.

Kajetan Gantar
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Ocene in poročila

Zlata Pirnat-Cognard:
Pregled mladinskih književnosti
jugoslovanskih narodov (1945–1968)
Ljubljana 1980, 478 str.

Zlata Pirnat-Cognard se je na slovenskem knjižnem trgu pojavila najprej kot mladinska pisateljica, doslej s tremi knjižnimi izdajami: Teta Ljuba (1965), Obisk v Velikem mestu (1968) in Maček Peregrin (1970). Da pa avtorico besedna ustvarjalnost za mladino zanima tudi z vidika literarne vede, dokazuje njeno obsežno delo *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov (1945–1968)*.

Pojavu, da ustvarjalec, ki piše za mladino, o tej veji književnosti razmišlja tudi na ravni literarne kritike in esejistike oziroma iz literarnoteorične ali literarnozgodovinske optike, temu pojavu lahko na Slovenskem sledimo tja do Levstika in še dlje v preteklost; v zadnjem desetletju pa je ta »hkratni« ustvarjalčev vidik še zlasti pogost, predvsem pa pomembno nespregledljiv s strokovnega vidika. Ugotovljamo namreč lahko, da gre za sluzga za opazen dvig strokovne zavesti in ravni pri obravnavanju mladinske književnosti na Slovenskem v veliki meri prav nekaterim najizrazitejšim sodobnim besednim ustvarjalcem kot so Niko Grafenauer, Jože Snoj, Kajetan Kovič in Dane Zajc. Le-ti so namreč po eni strani s svojo ustvarjalno inovativnostjo odločilno prevetrili slovensko mladinsko književnost, obenem pa s svojimi kritičnimi in esejističnimi razmišljanji ter literarnoteoričnimi razpravami razširili in poglobili strokovne poglede nanjo; s tem pa so prispevali tehtne temelje za poetiko mladinske književnosti, ki se na Slovenskem postopoma šele oblikuje.

Kakšen delež k dosedanji ravni preučevanja pa prispeva obsežno delo Zlate Pirnat-Cognard? Katere probleme, ki so za obravnavanje mladinske književnosti bistvenega pomena, odpira, in kako se jih loteva? Katere vrzeli zapolnjuje na področju preučevanja slovenske mladinske književnosti, na področju torej, ki razkriva, kar

zadeva dosedanje obravnave, izrazito nesistematičnost, se pravi razpon od popolnih »belih lis« preko bio-bibliografskih preddel in orisnih zasnutkov, do temeljitejših parcialnih obravnav, pa tudi posameznih raziskav na znanstveni ravni?

Osnova za *Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov (1945–1968)* je bila doktorska disertacija, ki jo je avtorica zagovarjala na sorbonski univerzi leta 1975.¹ Pred seboj imamo torej delo, ki ima ambicije znanstvene razprave. To dejstvo pa upravičeno vzbuja v bralcu ustrezna strokovna pričakovanja, saj smemo domnevati, da avtorica svojemu delu ni odvzela temeljnih znanstvenih razsežnosti, ko ga je oblikovala za slovensko predstavitev v matični deželi literatur, ki jih obravnava.

Avtorica se je odločila za vrstno-zvrstni vidik pri razporeditvi gradiva, znotraj te razporeditve pa za kronološki princip. Tako je mladinsko leposlovje v Jugoslaviji v letih 1945–1968 najprej razporedila v naslednja poglavja: I. Poezija, II. Pravljičica, pripovedka in druga krajša proza, III. Mladinska povest in druga daljša proza.² V okviru vsakega poglavja nato v istem zaporedju obravnava: A-srbska, bosanska (bosansko hercegovaška) in črnogorska besedila, B-hrvatska besedila, C-slovenska besedila, Č-makedonska besedila. Pri tem se avtorica v okviru vsakega poglavja najprej orisno dotakne obdobja pred letom 1945, nato pa se posveti analizi literarnega ustvarjanja v letih 1945–1968. Razpravo zaključujejo vsake ugotovitve, v katerih avtorica povzema izsledke svoje obravnave. Dodana so še naslednja tri poglavja: biobibliografije besednih ustvarjalcev in avtorjev strokovnih del, ki se pojavljajo v razpravi, sledi seznam jugoslovanskega mladinskega leposlovja, ki je izšlo v letih 1945–1968, in je razporejeno po istih poglavjih

¹ »La littérature de jeunesse des pays yougoslaves de 1945 à 1968«.

² Dramatike za mladino razprava ne obravnava in te začetke tudi ne utemeljuje.